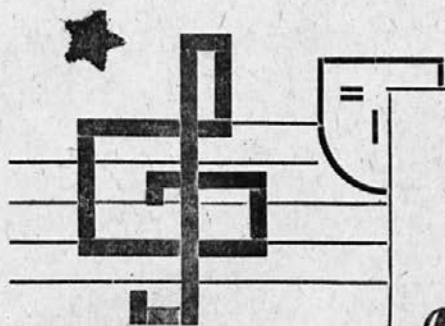

GLEDALIŠKI LIST

OPERA

VIII.

*Dva operna
večera*

1945-46

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA

1945/46

OPERA, 5. FEBR. 1946

Štev. 8

Prešernov teden

Dneve ob obletnici smrti največjega slovenskega duha, pesnika Franceta Prešerna, smo imenovali Prešernov teden, ki naj bo praznik slovenske kulture. V tem času bomo vsako leto v vrsti svečanosti in prireditev — razen počastitve, ki smo jo dolžni Prešernovemu spominu in pomenu — podali tudi obračun o vsem našem kulturnem delu. Prikazali bomo rast naše kulture in razmah naše dejavnosti, dokazali pa bomo tudi, kako so naše kulturne pridobitve v novi, svobodni državi last vsega našega naroda. Prešernov pesniški in človeški lik je v naši kulturni zgodovini tako velik in svetel, da nam mora biti spomin nanj kažipot in spodbuda, ustvariti na vseh poljih umetnosti dela, ki bodo našemu narodu lahko v čast in ponos. Umetnost naj prislubne ljudstvu, kakor je to znalo veliko Pesnikovo srce, in naj živi z ljudstvom pa se bo razrasla v drevo, z obilnimi sadovi blagoslovljeno. Če na vseh poljih še nismo vzredili zlahtnega pridelka, bomo s trdom in znojem, z okopavanjem, cepljenjem in odbiranjem iz leta v leto ustvarjali pogoje za obilno in plemenito žetev.

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
ko, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan.
Da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Nāše operne stvaritve

Od nekđaj je odrsko glasbena oblika mikala glasbene ustvarjalce. Odkar je glasbeno dramatska umetnost dobila svojo končno obliko v fiorentinski operi (okoli l. 1600.), so se »na deskah, ki pomenijo svet«, poizkušali malone vsi znamenitejši skladatelji. Zanimivo je, da je marsikateremu mojstru simfonije pri tem često izpodletelo, medtem ko je včasih tudi povprečnim talentom uspelo ustvariti krepkejša in življenjsko sposobnejša dela. Vsekakor zavisi uspeh te umetnostne zvrsti od tega, kako dojema komponist bistvo drame in njene izrazne nujnosti. To sposobnost si je mogoče tudi privzgojiti, zato lahko trdimo, da vplivata na operno tvornost tudi okolje in tradicija. Zato se je opera razvila predvsem tam, kjer so intenzivno gojili dramsko umetnost.

Slovani smo bili dolgo časa navezani na izposojevanje opernih del iz tujih literatur, ki smo jih več ali manj posrečeno presajali na lastna tla. Jasno je, da s takim izposojenim blagom ni mogoče ustvariti lastnega, značilnega stila. Iz tega spoznanja so se rodili tudi pri nas Slovencih poizkusi samoniklih stvaritev. K tem lahko prištevamo več del, začeni z Zupanovim »Belinom«. Vendar se ti poizkusi niso obnesli. Šele novejša doba po prvi svetovni vojni nam je prinesla nekaj upoštevanja vrednih del (Kogojeve »Črne maske«, Bravničarjevo »Pohujšanje« in »Hlapca Jerneja«, Švarovo »Kleopatru«, nekaj del Rista Savina, Osterca itd.)

Današnji čas nam prinaša celo vrsto novih del. Z veseljem in zadoščenjem uvrščamo v okvir slovenskega kulturnega tedna dva večera z odlomki teh stvaritev. Prepričani smo, da nam bo novi čas prinesel tudi ostvaritev širšega domačega opernega repertoarja. K temu naj pripomore tudi naša sedanja revija. Kdor ima bistro oko in ostro uho, bo iz nje lahko izluščil marsikaj, kar je mogoče s pridom izkoristiti za nadaljnje delo in razvoj.

Danilo Švara o svoji Veroniki Deseniški

Že med pripravljanjem uprizoritve »Kleopatre« sem se pečal z mislijo, komponirati »Veroniko Deseniško«, katere dramatični potek dejanja naravnost kliče po uglasbitvi. Lotil sem se prirejanja besedila in sem po Župančičevi »Veroniki« sestavil popoln libreto, ki je imel le eno napako, da je po dramatičnem tretjem dejanju močno padel zaradi lirike zadnjega dejanja. Posvetoval sem se s pesnikom, ki je tudi sam videl, da je zadnje dejanje za operni libreto premehko, zato mi je dal dovoljenje, da si libreto preuredim tako, da bo dobil operno in dramsko rastoč konec. Pri tej preureditvi sem si pomagal s tretjim in četrtim dejanjem Tomičeve »Veronike«, ki sem ju prilagodil ostalima dvema. Pri tem delu mi je bil v pomoč A. Vodnik, ki mi je hrvaško besedilo poslovenil.

Glasbeno sem imel težko nalogo, pogoditi kljub moderni smeri, ki jo kot komponist zastopam, tekstu ustrezajočo, folklorno pobarvano melodiko in harmoniko. Uporabil sem tudi domačo motiviko, harmonije so kljub stalni menjavi diatonično izpeljane, pevski parti imajo pevne linije, zbor, ki nastopi samo v zadnjem dejanju, je zgrajen na folklornih motivih, seveda polifono in razširjeno harmonsko obdelan. Od glavnih oseb nastopa samo ena, Veronika, v vseh štirih dejanjih. Friderik ima prva tri dejanja, Herman zadnji dve, Jelisava pa samo drugo dejanje. V principu sem se držal melodičnega izražanja nastrojenj in sem se recitativov poslužil le v nekaj primerih, pa še tam so večinoma peti in ne govorjeni. Instrumentacija, dasi zelo pestra, potisne orkester dinamično v drugo linijo, tako da pevci, razen na viških, absolutno dominirajo. Ponekod sem uporabil tudi vodilne motive.

S kompozicijo sem začel 7. julija 1939 in sem do 22. avgusta istega leta dovršil dve dejanji. Ker so me Italijani odvedli, sem nadaljeval delo šele 22. julija 1942 in ga dokončal 31. marca 1943. Partituro sem dovršil malo dni pred osvoboditvijo.

Veronika Deseniška — vsebina

1. dejanje.

V zlatorumenem jutru hiti Veronika pod Desenicami čez polje z razkriljenimi rokami, ob vsako pripet oblak golobov — in prav takrat, glej, na vrhu klanca jahača. V naglem diru je vstavil in gledal v to belo čudo pod seboj. Neznani jahač je bil Friderik, mladi grof celjski. — Ko se Veronika vrne v grad, de teta Sida: enolično življenje na Desenicah ni za Veroniko, a v Krškem, tam je življenje. Tja boš šla — pred tabo pojde pa ta plašč s celjskimi zvezdami, ki te bo uvedel in priporočil grofici Jelisavi! Teta odide, Veronika pa si ogrne celjski plašč in sama pri sebi vzdihne: Če bi me videl tisti vitez tam na gori — kaj bi mu rekla? Ah, nič, saj to bil je le moj sen! Vtem stopi v sobo Friderik in jo, ogrnjeno z zvezdnatim plaščem, pozdravi: Zdrava, grofica celjska! — Zdrav, gospod! — Plamen kliče plamen, dobro vem! In da naju ni združilo jutro, ti bi hrepenela čez neskončnosti in čakala. Kdo si? Ne izprašuj, le ljubi me!

2. dejanje.

se godi v Krškem gradu. Veronika je dvornica pri Jelisavi, Friderikovi soprogi, ki preprosto dekle pristrčno vzljubi. Veronika ji pove o svoji ljubezni in da je njen vitez tu na dvoru, v grofovi službi. Še ta večer naj bi se ob Friderikovi strani vrnil s poti. Vtem priropoče na dvorišče četa konjenikov in Veronika pokaže skozi okno Jelisavi svojega dragega. Ta v prvi vrsti, ki se je sprožil s konja kot perot — ta — luč mu je pala zdaj naravnost na obraz! Jelisava spozna v Veronikinem ljubimcu svojega soproga in s tem vso strahoto te dvojne prevare. Le počasi dojame tudi Veronika vso resnico. Zgrudi se pred Jelisavo na kolena, ob nji klecne v svojem obupu tudi grofica, ves njen ponos se je zgrudil z njo v prah in sramoto. Ko začuje Friderikove korake, se skrušena umakne. Veronika ostane v pridruženji grozi: Česa naj se primem? Kam bi? — Z menoj, Veronika! jo prekine vstopivši Friderik. — S teboj, ki te sovražim, sovražim te strašno in vsa sem tvoja — Inko moj!

A kaj bo jutri? Pojdi k grofici! Nekaj namerja — slovo je vzela, mene je strah — jaz grem v svojo sobo. — V Frideriku vzdijva obupen boj, dokler v nenadni odločitvi ne stopi v Jelisavino sobo. Ko se vrne iz nje, prihiti Veronika: Kaj je grofici? Krik! Zdrava, grofica celjska!

3. dejanje.

V tretjem dejanju je Veronika že Friderikova žena in grofica celjska. Soproga živita na gradu Ostrvici. Stari Herman Celjski snuje maščevanje nad Veroniko, ker mu je sesula načrte s sinom, da bi povečal z njegovo ženitvijo celjsko oblast. Zaradi Jelisavinega umora doseže od kralja Sigismunda smrtno obsodbo in oblast nad Friderikovim in Veronikinim življenjem. Ob Hermanovem prihodu na grad Ostrvico Veronika zbeži, Friderika pa stari grof vklenjenega odvede s seboj.

4. dejanje.

V zadnjem dejanju sodi Veroniko krvavo sodišče zaradi čarovništva, češ da je s pomočjo nečistih sil dosegla Friderikovo privolitve v zakon. Sprva naščuvano ljudstvo se iz pričevanja kneza Blagaja kmalu prepriča o njeni nedolžnosti. Tudi sodniki jo oproste, a grof Herman razsodi drugače in vrže sodnikom v obraz: Sodili ste proti kraljevi in moji želji. Rešili ste jo grmade, a Veronika je še v moji oblasti. Jaz sem razsodil in jo predal smrti! Rabelj pri-nese mrtvo Veroniko. Ljudstvo onemi. Po nekaj trenutkih splošne groze izbruhne ljudsko ogorčenje: Gorje tiranu, trikrat gorje!

Hinko Leskovšek:

Bravničarjev „Hlapec Jernej“

To delo je skladatelj Bravničar napisal po Delakovi predelavi Cankarjeve novele »Hlapec Jernej« in jo nazval opero množice. Izvajana je bila v celoti že v sezoni 1940-41 in je našla zelo dober odziv kakor pri publiki tako tudi pri kritiki. Z obzirom na kvali-

teto dela in na izredno aktualnost besedila samega, prinašamo odlomek iz te opere tudi na večeru sodobne slovenske operne tvorbe.

Opera sama je v osnovi oratorijalnega značaja, vendar pa ima v svojem sestavu tudi prvine, ki silijo iz tega ozkega okvira ven. In to so predvsem prav posebne naloge zbora, ki ne spremlja dogajanja, niti se sam udeleži pri njem, ampak posebej idejo hlapca Jerneja. Svojo prirodno življenjsko obliko pa dobi ta ideja šele v solistu. Zato tudi težišče dogajanja ni na Jerneju samem, ampak je porazdeljeno med zbor in solista. S tem pa je že podana možnost dinamičnega stopnjevanja kakor v glasbi, tako tudi v odrski sliki. Za zborovsko opero takega stila pa ima vse prvine v sebi že Delakova priredba Cankarjevega teksta za govorni zbor.

Na našem večeru sodobne slovenske operne tvorbe bomo pokazali 4. sliko opere.

Na »Tičnici, zatočišču vseh brezdomnih« se ustavi Jernej in njegovo srce je bridkosti polno.

Hlapca Jerneja je namreč novi gospodar po štiridesetih letih zvestega dela vrgel na cesto. Zato se je Jernej obrnil na zastopnika podeželske gosposke, župana, in zahteval od njea pravične razsodbe. Toda ta ga je zavrnil z besedami: »Hlapec ubogaj svojega gospodarja, zaveži culo in pojdi!« In tako se je napotil Jernej, da si poišče pravice.

Ko je Jernej prispel na vrh ceste, od koder se je še videla Betajnova, ga je »zgrabilo v prsih, vzdignilo se mu je v grlu, čudno kakor nikoli.« Pokleknil je na potu, se globoko sklonil ter zatopil v molitev: »Oče naš... tvoje pravice iščem...»

Gostačev ga zagleda od daleč in se napoti k njemu: »Kako se počutiš Jernej ob romarski palici? Vidiš, Jernej, to je moj dom. Brez zidov je, brez mejnikov, brez davkov in brez doklad. In vse to bogastvo je Bog dodelil le potnikom in romarjem.« Jernej se ozre z usmiljenim očesom nanj, študent pa nadaljuje: »Jaz sem živel v zmoti komaj pol ure, ti celih štirideset let. Meni so takoj razodeli postavo in zapoved, da je pravica ustvarjena za tiste, ki so jo ustvarili.«

Ne razume Jernej besed »nevernega« študenta, kajti vedno še upa in živi v prepričanju in trdni veri, da mu bo ob koncu težkega

hlapčevskega življenja vendarle dano, če že ne doseči zaslužen plačilo, pa vsaj najti potrditev, da je še nekje pravica. Zato je razumljiva njegova odločitev: »K tistim pojdem, ki sodijo po pravici in postavi. Kajti Bog je poslal pravico na svet in ni pustil da bi jo ljudje zaklepali v skrinjo.«

To bi bilo najvažnejše iz vsebine 4. slike opere »Hlapec Jernej. Celotno dogajanje je tukaj torej porazdeljeno med tri faktorje: 2 solista (Gostačev, Jernej) in zbor kot poosebljeno Jernejevo idejo. Dramskega zapletka v tej, kakor tudi v vseh ostalih slikah ni, kajti celotno Jernejevo »romanje« za pravico lahko smatramo v tem primeru za odrsko legendo, ki učinkuje predvsem s »svetopisemsko mogočnostjo dialogov«, s svojo jasno simboliko in predvsem z idejo iskanja in nedokončane borbe za pravico. Svoj odraz najde ta legenda tudi v glasbi, ki je sicer vseskozi umirjena, se pa od časa do časa povzpne v kričeč upor in protest. Ravno v tej sliki, katere osrednji del je očenaš, pa se glasba razvije v močan ekspresivni poudarek in dosega prav v tem očenašu svoj višek.

* * *

Kar se scenske oblike te opere tiče, sem jo skušal z dosegljivimi odrskimi sredstvi vskladiti z dinamiko glasbe, kajti kljub oratorijalnemu karakterju je to delo vendar bolj dinamično kot statično in bazira predvsem na izrazu pete besede pa tudi na dinamiki vseh odrskih elementov. Da to poudarim, se mi je zdelo potrebno, postaviti kakor zbor tako tudi soliste na poševno ploskev, ki je tukaj osnova izrazne igre posebno pri zboru, ki mu s tem omogočam enoten igralski razvoj, ne v funkciji soigralca dramskega dogajanja, niti v smislu tolmača dogajanja, ampak kot sonosilca Jernejeve ideje.

Scena je odeta v prispodobo grafične slike, na kateri je že nakazana cesta Jernejevega romanja, ki najde svojo plastično obliko na odru samem. To je cesta, po kateri hodi Jernej, pa tudi neverni študent, ki ga postavlja pisatelj Jerneju in zboru nasproti, in spričo katerega Jernej obtožuje in terja. Na poševni ploskvi, ki je ločena od ceste, pa je kompaktno postavljen zbor, ki se kot po-

osebljena Jernejeva ideja ravno tako razvija, pride do svojega viška, kjer z Jernejem vred obtožuje in terja, v naslednjem trenutku pa spet omahne v nekakšno stanje nemoči, ko ne terja več, ampak samo še prosi in moli. Spričo tega razvoja je skoraj nemogoče, da bi bil zbor postavljen statično, ampak mora skupno z linijo in dinamiko glasbe imeti možnost mimičnega razvoja tudi na sceni. Isto velja tudi za oba solista. Luč se zaradi posebne simbolike grafične slike in njene dvodimenzionalnosti v barvni kompoziciji (črno-belo) lahko samo enobarvno vključi v dinamiko scene.

Marijan Kozina

Komponist Marijan Kozina je v vrsti slovenskih glasbenikov, katerih dela so na sporedu naših dveh opernih večerov, v Ljubljani razmeroma neznan, zato naj ga v teh vrstah nekoliko prikažemo. Po rodu je Dolenjec, doma iz Novega mesta (rojen leta 1907.) Po končani gimnaziji je študiral nekaj semestrov filozofijo, istočasno pa na ljubljanskem konservatoriju klavir, violino pa pri prof. Šlajsu. Iz Ljubljane se je podal na Dunaj, kjer je svoje študije nadaljeval na tamkajšnji Glasbeni akademiji pri Josefu Marxu. Z Dunaja ga je povedla pot v Prago, kjer je svoj študij dokončal na mojstrski šoli pri Jos. Suku, dirigiranje pa pri sovjetskem dirigentu Nikolaju Malkóju.

Po doseženi diplomi je bil v Mariboru pet let ravnatelj Glasbene Matice, kjer je vodil šolo, zbor in orkester, obenem pa prirejal stalne simfonične koncerte. Iz Maribora je odšel v Beograd za profesorja na Glasbeno akademijo, kjer je na tem mestu še danes. Vmes se je v vojnem času vrnil v Slovenijo, kjer je kot partizan dve leti sodeloval v naši narodno osvobodilni borbi.

Kot komponist je Marijan Kozina napisal predvsem kantato »Lepa Vida«, suito za orkester, več pesmi za glas in orkester (n. pr. Balado o Petrici Kerempuhu), mnogo solističnih ter zborovskih pesmi in klavirskih skladb. Kot partizan je napisal mnogo partizanskih samospevov, koračnic in zborov, ki so se med borci zelo

razširili in priljubili. Opero »Ekvinokcij« je napisal med vojno pred svojim odhodom med partizane, in sicer na libreto, prirejen po istoimenski drami I. Vojnovića.

Za bodočnost ima Kozina v načrtu simfonijo, ki bo vsebovala njegove vtise iz let partizanske borbe. Prav tako že pripravlja veliko operno trilogijo o stoletni borbi našega naroda za obstanek.

Opero »Ekvinokcij« bo naša opera še v letošnji sezoni izvajala v celoti.

Ekvinokcij

Opera v štirih dejanjih po drami Iva Vojnovića.

Vsebinska.

Dejanje se godi okoli leta 1860. v majhnem pristanišču blizu Dubrovnika. Anica, hči bivšega kapitana Frana, skriva pred očetom svojo ljubezen do siromašnega ladjedelca Iva. Njen oče je lakomne in tiranske naravi, zato dekle v njegovi hiši hudo trpi. Tedaj se vrne iz Amerike bogati kapitanov znanec Niko, kateremu sklene Frano prodati svojo hčer za ženo. V mračnem razpoloženju Ivoove duše, ki ga še stopnjuje bližajoči se vihar ni ekvinokcij, vsťajajo slutnje grozeče nevarnosti. Ivoova mati Jela je skromna ženica, ki se je vse življenje pehala, da bi sina vzredila, in Ivo, ki očeta nikoli ni poznal, ji je zato srčno hvaležen. Ob hrupnem prihodu Amerikanca pa se tudi doslej mirna Jela strese. Jela spozna v njem tatu svoje mladostne sreče in se prestrašena umakne. Ivo povedo, da kapitan Frano predstavlja Amerikanca kot svojega zeta. V jezi zagradi za sekirō, ki mu jo pa mati odločno izvije iz rok. Zakaj se je le Jela toliko razburila?

Drugo dejanje se godi v Franovi hiši. Anica je obupana zaradi usode, ki jo čaka. Očetu prizna, da ljubi Iva in ga roti, naj je ne sili v zakon z Nikom. Frano jo sirovo pahne po tleh in hoče vsekakor uveljaviti svojo voljo. Ko vstopi Niko, je Frano na obe strani sladak, da bi pregovoril hčer in pridobil zeta. Končno pusti

Nika z Anico na samem, Anica se Niku strahoma izmika, dokler je ne reši vstopivša Jela. Niko Jele ne pozna več. Ko mu pa priklíče v spomin mladost, spozna v zgarani ženi svoje nekdanje deklé, ki jo je prevaral in odšel v Ameriko. Jela zahteva od njega poroko, a on jo zasmehljivo zavrne, češ da bo vendar rajši vzel mlado Anico. Jela ga roti, naj vsaj vrne pošteno ime svojemu sinu, a Niko se tudi sedaj ne vda. Kaj ga to briga, če je imela in s kom je imela otroka. Jela spozna vso brezdanjo podlost tega človeka in mu zagrozi: »Čuvaj se me, Nikola Marinović! Tvoje življenje je v roki božji in v moji!«

V tretjem dejanju divja ekvinocijalni vihar. Ivo je sam doma. Sredi viharja stopi v hišo Jela. Ivo začuti, da mu mati nekaj skriva. Ali ni upanja, da bo Anica kdaj njegova? Ne. Ivo vzkipi in bi najrajši zdrobil svojega tekmeca. Vtem se začuje glas od zunaj. Vstopi Niko, ki pride prosit Iva, naj bi mu pomagal rešiti brod v viharju. Ivo vidi, da je Niko sam, zato brž dozori v njem sklep. Pošlje Nika naprej, sam pa vzame orodje in sekiro, da bi šel za njim. Tedaj ga ustavi mati, ki je spregledala sinovo namero. Ker ga drugače ne more pregovoriti, mu razodene svojo življenjsko zgodbo in prizna, da je on sam Nikov sin. Skrušeni Ivo jo vpraša: »Zakaj si mi vse to povedala?« — »Hotel si ubiti očeta!«

V četrtem dejanju se odpravljajo izseljenci, ki jih je nabral brezvestni Niko, na pot v Ameriko. Z njimi hoče tudi Ivo z materjo. Anica, ki je prisiljena vzeti Nika, se pride obupana posloviti. Ko stopi Ivo še v cerkev, spozna Anica, kaj bi ji bila večna ločitev od njega, in se odloči, pobegniti z njim. Jela ji da svoj vozni listek in jo pošlje za njim. Niko pride iskat Anico in se posmehljivo nasmehe Jeli, češ, kdaj se bodo izpolnile njene grožnje? Jela mu pokaže svoje maščevanje: Anico na ladji v Ivojem objemu. Razjarjeni Niko zagrozi, da bo dal Iva v prvem pristanišču aretirati. Kljub temu, da ga Jela roti, naj prizanese svojemu sinu, se Niko ne da omehčati. »Je to tvoja zadnja beseda?« »Zadnja!« »In moja tudi!« sklene Jela, izdere nagrobni križ in ubije z njim Nika. Frano najde mrtveca in začne pobesnelo zvoniti, da se zbero ljudje. Pred njimi obtoži Jelo umora, zahtevajoč, naj jo kamenjajo. Jela se izpove ljudstvu, kako je postala ubijalka. Slepí Vlaho zaključí, da

je podleža pravično kaznovala. Ko pa jo vpraša, ali bi mogla s taistimi rokami še kdaj objeti svojega sina, zmaje Jela z glavo: »Ne.« — »Tvoja beseda tvoja sodba!« sklene Vlaho. Z ladje se oglasi poslednji Ivov pozdrav materi, Jela stopi nekaj korakov za njim — in se zgrudi mrtva.

L. M. Škerjanc:

Marženka

koreografska simfonična pesnitev po Cankarjevi noveli »Spomladi«.

Pobudo za to delo, ki je bilo napisano konec oktobra 1940, je dala plesalka Marta Paulinova, ki je iz Cankarjeve novele »Spomladi« (Krpanova kobila) izdelala tekst za koreografsko stvaritev. Po njeni zamisli je avtor napisal simfonično pesnitev, ki ponazoruje potek dogodkov iz življenja delavskega otroka Mařenke. Tako je nastala vrsta krajših značilnih glasbenih slik, ki so povezane med seboj z osnovno, tragično usodnostjo, kakor jo prikazuje Ivan Cankar. Posamezne faze glasbenih misli je mogoče opredeliti takole:

Uvod ponazoruje vzdušje hiš dunajske delavske četrti (»od daleč zamolklo bučanje strojev iz tvornic, zvonki, nagli udarci kladiva ob jeklo, monotoni klic zidarjev — to je življenje in solnce teh oči.«) in podaja problematiko Mařenke (počenši s stavkom »Hitel sem v dolino«). Pojava Mařenke je ilustrirana v vzdihih violončela in angleškega roga ter v bežni pasaži solo-violine. V Mařenki pa je skrito živela predstava nekega drugega, boljšega sveta (Cankarjeva prisposoda z rožmarinom). V njej zakipi želja po boljšem življenju, toda po prvih vzponih pade in znova se oglasi ubijajoči trušč, sedaj le bolj kot odmev prvotnega, ki mu Mařenka ne more zoperstaviti dovolj lastne moči. Njen motiv utone v pezi vsakdanjega življenja. Vsa teža tega mesta pritiska na njeno sključeno postavbo.

Tedaj nastopi pojava lajnarija (»V veži je zaropotalo«). Poljudna popevka, veselo žalostna, ki jo nakazujejo pihala, vzbudi v Mařenki niz zatrtih hrepenenj (»Mařenka je vztrepetala, ustnice so se odprle, hotela se je nasmehniti«). Zaslišala je pesem v sebi, pri-

klical jo je spomin, ki ga je zbudil lajnarjev napev. Iz njegovega motiva vzrase napev njenega hrepenenja.

Mařenka sledi klicu po svobodi. Utrgala se je njena zatrta mladost. V hitrem begu iz sivega zidovja hiš se skuša rešiti v naravo. Mařenka zaživi z naravo (»Travnik zeleni, nepokošeni... Tam, tam se širi neizmeren, valovi v solncu, veter gladi po njem s tiho dlanjo...«). Dan v naravi — jutro, poldan, večer.

Toda bil je le privid. Mařenka se zave, da je bilo le hrepenenje. Vse okoli nje je le tujina (»Tujina je tukaj, razprostira se, molčeca, sovražna, do obzorja, v neskončnost.«) Nenadoma spozna vso grozo okrog sebe. »In ker je spoznala Mařenka, da ni poti nikjer in nikamor, je sedla ob ulico, na kameniti tlak«. Naslonila se je ob zid in takrat je bilo, ko se je sklonila groza, smrti sami podobna, čisto blizu k nji, dehnila ji v lice ter jo prijela za roko...«

Delo je napisano v svobodnem slogu, za veliki orkester, in traja deset minut.

Mirko Polič o materi Jugovičev

Z Vojnovičevo mojstrovino sem prišel prvič v stik leta 1911, ko sem dobil od vodstva Slovenskega gledališča v Trstu naročilo za scensko glasbo »Smrti matere Jugovičev«. Če se ne motim, smo s tem delom odprli sezono. Napisal sem uverturo in nekaj scenske glasbe. Po neki izvedbi v Splitu je ves material s partituro vred obtičal pri dr. Jedlowskem, odvetniku v Trstu, kjer ga je l. 1914. zasegla avstrijska policija. Izvedel sem samo to, da je dobil oceno »politisch belanglos«, nakar je bržkone v kakem c. kr. arhivu storil neslavno smrt.

Od takrat mi misel na »Majko« ni dala več miru. Že med prvo vojno sem skiciral nekaj prizorov, vendar mi gledališko udeleževanje ni dopustilo, da bi se resneje oprijel dela. Leta 1918. sem za otvoritveno predstavo ponovno napisal uvod v I., II. in III. dejanje, sceno zvezd v II. dejanju in psalme za III. dejanje. Vse to je imelo v Osijeku tedaj prav lep uspeh, ki se je ponovil tudi leta 1924. ob uprizoritvi istega dela v Beogradu. Delo za opero pa

ni moglo nikakor napredovati. V koncertni obliki je bila izvajana uvertura še v Zagrebu in v Ljubljani.

Šele leta 1939., ko sem bil razrešen sitnih upravnih dolžnosti ravnatelja opere, in sem prišel v Beograd, je delo vidno začelo napredovati. Skiciral sem ga v razmeroma kratkem času, nakar sem začel z instrumentacijo. Ker sem ga nosil dolga leta v sebi in je torej že davno dozorelo, ga je bilo treba zgolj zapisati. Obenem sem začel izdelovati klavirski izvleček, ki sem ga postopoma pošiljal v Ljubljano na prepis.

Do začetka vojne 1941 sta bila I. in III. dejanje povsem dogotovljena in večinoma tudi instrumentirana. Drugo sem nameraval dovršiti do počitnic. Tedaj so 6. aprila treščile bombe v Narodno pozorišče in z njim je do poslednje strani zgorelo tudi moje delo. Rešenega je bilo le nekaj skic iz III. dejanja in okrog 30 strani klavirskega izvlečka I. dejanja, kar je ostalo v Ljubljani. Priznam, da me je ta nezgoda močno potrla. Obupal sem, da bom delo kdajkoli še spet napisal. Vendar sem v zimi 1941-42 spet začel. Vera v vstajenje naroda in osnovna misel same drame sta me vzpodbujali. Najprej sem napisal III. dejanje, visoko pesem o žrtvovanju in vstajenju. V dneh najhujšega okupatorskega terorja mi je to delo dajalo moči in odporne sile. V letu 1943. in 1944. sta sledila še prvo in drugo dejanje.

Mati Jugovičev — vsebina

Na Vidov dan leta 1389. je na Kosovem polju propadla srbska državna oblast, dediščina carja Dušana. Sicer je ta državna oblast bila v letu propasti že močno okrnjena, vendar pa sta sila Dušanove osebnosti in sijaj njegove dobe bila v ljudstvu še živa. Po kosovski bitki pa je zagrnil mrak ves balkanski svet, pod udarci turških nasilnikov je ječala bedna raja dolga stoletja. A glej, iz narodne katastrofe je skovalo ljudstvo narodno silo odpora, rešilo je vero v vstajenje, guslarji so ta odpor in vero hranili z narodno pesmijo.

Iz zaklada narodne pesmi je zajel tudi Ivo Vojnović, ko je ustvaril svojo veliko pesem žrtvovanja in vstajenja. Napisana je bila tik pred pričetkom balkanskih vojn (1906) in je ostala živa in sodobna do današnjih dni. Herojski lik matere mučenice, ki žrtvuje domovini svoje najdražje, je našel v materi Jugovičev svoj najsvetlejši vzor.

Vojnovičeva drama je sestavljena iz treh spevov, ki jih združuje osrednji lik Matere. V prvem, »Snahe«, opeva strah, ki prevzame devetero snah, ki zaslutijo, da se v sončnem Vidovem dnevu izpolnjuje njihova in narodova usoda. Opeva tudi strah Materin, ki pričakuje kazni za vse grehe, s katerimi skruni »kajnovski rod« Dušanov spomin. V prepiru objestnih snah, ki si prisvajajo namišljeni bojni plen, spoznava globlje vzroke neodvrtljive propasti.

V drugem spevu »Avet« (Strah) zraste lik Matere v veličastno višino. Edinega še živega, najmlajšega sina Damjana, ki se je umaknil junaški smrti, da bi rešil matere in otroke pred nevarnostjo turške sužnosti, prisili, da se vrne na polje smrti. Ne dopušča mu, da bi se odtegnil svoji dolžnosti in bi se izneveril zgledu bratov in očeta. Za njim bo prišla na Kosovo, da sprejme iz njegove roke prapor Jugovičev.

Tretji spev »Kosovo« je apoteoza drame. Na mrtvem polju se srečajo trije simbolični liki: slepec guslar, samaritanka Kosovska devojka in Majka, ki zaman išče Damjana in prapor Jugovičev. Iz ust Kosovske devojke izve o njegovi junaški smrti. Naproti ji pride veličastni spreved. Carica Milica je našla glavo carja Lazarja z Dušanovo krono ter jo z velikim spremstvom nosi v samostan Ravanico. To glavo prosi Majka pomoči. In res, kopljeniki ji prinese odsekano roko, ki še krčevito stiska sveti prapor. Materinim prošnjam se roka vda in ji prepusti simbol borbe in žrtvovanja. Mati ga poljubi in izdihne. V triumfalnem sprevedu jo nosi ljudstvo k »carju gospodarju«, guslar pa oznanja:

Vse so pesmi se razšle po zemlji
vsem oznanjat čudotvorno tajno:
Glej, iz groba mrtvega je Carstva
zemlja vstala k soncu!

Drobne vesti

Kipras Petraskas, nekdanji slavni tenor Marijanskega teatra v Petrogradu, je l. 1919. ustanovil v Kovnu, glavnem mestu Litve, narodno Opero. Zdaj so 25 letnico ustanovitve svečano proslavili skupaj s 60 letnico Petraskasovega življenja. Slavni umetnik je odlikovan s častnim naslovom »narodni umetnik Litve«. Proslavljenec je ob tej priliki kljub svojim visokim letom sijajno pel Lenškega v »Onjeginu«.

Časopisje Sovjetske zveze se je spominjalo 80 letnice rojstva ruskega komponista Aleksandra K. Glazunova, rojenega 10. VIII. 1865 v Petrogradu, ki je pa umrl l. 1936. v Franciji, kjer se je zdravil. Glazunov je skomponiral čez sto glasbenih del, med njimi osem simfonij, dva baleta in nebroj skladb za klavir.

V najtežjih dneh domovinske vojne l. 1943. je umrl ruski komponist Sergej Rahmaninov. V počastitev njegovega spomina bo moskovska filharmonija izvedla tekom sezone ciklus njegovih del, med drugim simfonijsko pesnitev »Rastislav« in »Prvo simfonijo«, drž. glasbena založba pa pripravlja celokupno izdajo njegovih del, ki bodo izšla v 16. zvezkih.

Izdajatelj: Uprava Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Tiskarna Makso Hrovatin. — Vsi v Ljubljani.

Prešernov teden

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE • OPERA

V torek, 5. februarja 1946

Izven

I. VEČER SODOBNE SLOVENSKE OPERE

Danilo Švara:

VERONIKA DESENIŠKA

OPERA V ŠTIRIH DEJANJIH, PO PESNITVI O. ŽUPANČIČA

II. dejanje

Dirigent: DR. D. ŠVARA

Režiser: E. FRELIH

Friderik Celjski	R. Franc
Elizabeta, njegova žena	E. Karlovčeva
Veronika Deseniška	V. Heybalova
Brigita, dvornica	M. Patikova
Geta, dvornica	M. Polajnarjeva

Scena: INŽ. E. FRANC

Matija Bravničar:

HLAPEC JERNEJ

OPERA MNOŽICE V OSMIH SLIKAH (DVEH DELIH)
PO I. CANKARJU, PRIREDIL F. DELAK

4. slika (Tičnica)

Dirigent: R. SIMONITI

Režiser: H. LESKOVŠEK

Jernej	F. Navigin
Gostačev	L. Rakovec
Napovedovalec	H. Leskovšek

Delavci in delavke

Scena: INŽ. A. GERLOVIČEVA

Marjan Kozina:

EKVINOKCIJ

OPERA V ŠTIRIH DEJANJIH PO ISTOIMENSKI DRAMI S. VOJNOVIČA

III. dejanje

Dirigent: M. KOZINA

Režiser: INŽ. B. STUPICA

Jela	E. Karlovčeva
Ivo	D. Čuden
Niko	A. Orel

Scena: INŽ. B. STUPICA

Načrti kostimov: D. KAČARJEVA

Blagajna ob 19.30.

Začetek ob 20.

Konec pred 22.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 60.—
" II.—III. vrste	" 54.—
" IV.—VI. vrste	" 50.—
" VII.—IX. vrste	" 46.—
" X.—XI. vrste	" 40.—
" XII. vrste	" 34.—

Lože v parterju (4 osebe)	Din 220.—
Lože I. reda 1—5 (4 osebe)	" 220.—
Lože I. reda 6—9 (4 osebe)	" 240.—
Posamezni ložni sedeži:	
v parterni loži	" 55.—
v loži I. reda, št. 1—5	" 55.—
v loži I. reda, št. 6—9	" 60.—

Dodatni ložni sedeži: v parterju	Din 30.—
v I. redu	" 30.—
Balkon: I. vrsta sredina	" 34.—
II. vrsta sredina	" 28.—
III. vrsta sredina	" 24.—
Balkon: I. vrsta, stranski balkon	" 24.—
Balkon: II. vrsta, stranski balkon	" 14.—

Galerija: Sedeži I. vrste	Din 20.—
Sedeži II.—III. vrste	" 16.—
Sedeži IV.—V. vrste	" 14.—
Parterno stojišče	" 8.—
Galerijsko stojišče	" 4.—

Vstopnice so v predprodaji pri dnevni blagajni v opernem gledališču od 10.30 do 12.30 in od 16. do 18. ure, in pol ure pred pričetkom predstave v Drami.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

OFFICE OF THE SECRETARY

WASHINGTON, D.C.

OFFICE OF THE SECRETARY

OFFICE OF THE SECRETARY

OFFICE OF THE SECRETARY

WASHINGTON, D.C.

Prešernov teden

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE • OPERA

V četrtek, 7. februarja 1946

IZVEN

II. VEČER SODOBNE SLOVENSKE OPERE

L. M. Škerfanc:
MAŘENKA

KOREOGRAFSKA SIMFONIČNA PESNITEV PO I. CANKARJEVI NOVELI: SPOMLADI

Dirigent: D. ŽEBRE

Koreograf in režiser: P. GOLOVIN

Mařenka G. Bravničarjeva
Sodelujejo: N. Golieva in baletni zbor.

Mirko Polič:
MATI JUGOVIČEV

OPERA V TREH SPEVIH PO IVO VOJNOVIČEVI ISTOIMENSKI DRAMI

Dirigent in režiser: M. POLIČ

III. SPEV (KOSOVO)

Scena: ing. E. FRANZ

Mati M. Radev - Kogejeva
Kosovska devojka N. Vidmar - Stritarjeva
Pastirček M. Patikova
Slepi goslar V. Janko
Carica Milica S. Japljeva

Štirje kopjeniki M. Brajnik, S. Štrukelj
F. Langus, D. Pertot
Starec A. Prus
Deček P. Rupnikova
Svečeniki, narod, caričino spremstvo, ranjenci.

Godi se na Kosovem polju po Vidovem dnevu leta 1389.

Osnutki kostumov: D. KACERJEVA

Vodja zbora: JOŽE HANC

Blagajna ob 19.30.

Začetek ob 20.

Konec ob 22.

Parter: Sedeži I. vrste Din 60.—	Lože v parterju (4 osebe) Din 220.—	Dodatni ložni sedeži: v parterju Din 30.—	Galerija: Sedeži I. vrste Din 20.—
" II.—III. vrste " 54.—	Lože I. reda 1—5 (4 osebe) " 220.—	" v I. redu " 30.—	Sedeži II.—III. vrste " 16.—
" IV.—VI. vrste " 50.—	Lože I. reda 6—9 (4 osebe) " 240.—	Balkon: I. vrsta sredina " 34.—	Sedeži IV.—V. vrste " 14.—
" VII.—IX. vrste " 46.—	Posamezni ložni sedeži:	II. vrsta sredina " 28.—	Parterno stojišče " 8.—
" X.—XI. vrste " 40.—	v parterni loži " 55.—	III. vrsta sredina " 24.—	Galerijsko stojišče " 4.—
" XII. vrste " 34.—	v loži I. reda, št. 1—5 " 55.—	Balkon: I. vrsta, stranski balkon " 24.—	
	v loži I. reda, št. 6—9 " 60.—	Balkon: II. vrsta, stranski balkon " 14.—	

Vstopnice so v predprodaji pri dnevni blagajni v opernem gledališču od 10.30 do 12.30 in od 16. do 18. ure, in pol ure pred pričetkom predstave.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

